

УДК 37.013.32

Жорова І. Я., Криницький Є. А.*

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ДО РОБОТИ З МОЛОДІЖНИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

У статті розкрито зміст поняття «готовність до професійної діяльності». На основі аналізу особливостей професійної діяльності фахівця соціальної сфери розкрито його функції, шляхи взаємодії з молодіжними громадськими організаціями, соціально-психологічні методи роботи з молоддю (партнерство, керівництво, координація, посередництво та наставництво).

Визначено структуру готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями: психологічна (особисті якості, мотивація), моральна (етичні принципи) та фахова (наявність відповідних знань, умінь і навичок).

Ключові слова: майбутній соціальний працівник, готовність до професійної діяльності, молодіжні громадські організації.

Сучасний етап розвитку суспільства висуває якісно нові завдання в галузі освіти і, зокрема, підготовки фахівців. Основною метою освіти є розвиток таких якостей особистості як самостійність, творчий підхід до справи, уміння постійно вчитись та самовдосконалюватись, комунікабельність, соціальна та професійна відповідальність тощо.

В умовах глобалізаційного світу та інформаційного суспільства стає актуальною професія соціального працівника, оскільки Україна інтегрується до світової спільноти і намагається дотримуватись визнаних принципів демократичного устрою, до яких входить і робота щодо соціального захисту населення.

Попри те, що соціальну роботу пересічні громадяни асоціюють із незахищеними верствами населення (пенсіонерами, дітьми), найбільш важливою категорією в роботі соціального працівника є молодь. З огляду на це, у сфері підготовки майбутнього соціального працівника визначальним є формування в нього готовності до роботи з молоддю.

Готовність до професійної діяльності як психолого-педагогічне явище розглядалася багатьма дослідниками, зокрема Г. Баллом, О. Дубасенюк, М. Дьяченко, М. Євтухом, Л. Кадченко, Л. Кондрашовою, Г. Костюком, А. Ліненко, О. Міщенко, В. Моляко, В. Стасюк, О. Хлівною та ін. У наукових дослідженнях зазначене питання студіювалося у різних аспектах – педагогічному, дидактичному, історичному, економічному, соціологічному, філософському.

У колі сучасних досліджень відзначимо також дисертаційні роботи Н. Андрієвської, С. Тарасової, Т. Шестакової та ін., присвячені проблемам формування готовності до конкретного різновиду професійної діяльності.

Водночас слід зазначити, що важливе соціальне значення молодіжних громадських організацій в суспільстві актуалізує питання готовності фахівців до продуктивної роботи з такою соціальною інституцією.

Метою статті є визначення структури готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями.

У сучасних соціальних умовах актуальними стають питання, пов'язані з удосконаленням практики соціальної роботи з молодіжними громадськими організаціями, що зумовлює потребу у фахівцях соціальної сфери, готових до взаємодії з цією соціальною інституцією.

У наукових дослідженнях готовність визначається як фундаментальна умова успішного виконання будь-якої діяльності, що передбачає сформованість відповідних поглядів, переконань, мотивів, почуттів, знань, навичок, умінь, настанов щодо певної поведінки та діяльності [5, с. 76]. Відповідно ж до змісту й завдань, що розв'язуються суб'єктом професійної діяльності, готовність поділяють на ситуативну та порівняно

* © Жорова І. Я., Криницький Є. А.

сталу. За складом вона містить у собі, з одного боку, запас професійних знань, умінь і навичок, з іншого боку – конкретні риси особистості: «переконання, педагогічні здібності, інтереси, професійну пам'ять, мислення, увагу, педагогічну спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечать успішне виконання професійних функцій» [6, с. 125].

Саме тому відповідно до конкретного виду діяльності готовність розуміється як інтенсивний розвиток певного рівня професіоналізму. Незалежно від різновиду діяльності вона формується на всіх етапах професійного становлення особи, стає умовою та засобом активності на етапі підготовки до професійної діяльності чи її реалізації. Як структурні компоненти готовності до майбутньої професії вчені визначають: психологічний (спрямованість на відповідну діяльність); науково-теоретичний (наявність необхідних теоретичних знань, компетентності); практичний (наявність професійних знань і умінь); психофізіологічний (наявність передумов для оволодіння професійною діяльністю); фізичний (відповідність стану здоров'я та фізичного розвитку вимогам педагогічної діяльності та професійної працездатності) [6, с. 126].

Таким чином, можна зробити висновок, що професійна готовність соціального працівника, як складова його професійної компетентності та провідна умова успішного виконання ним соціальної діяльності, передбачає наявність в особі, що вибрала для себе цей фах, відповідних переконань та мотивів щодо цієї діяльності, відповідних знань, навичок, умінь для соціальної роботи.

Об'єктивне визначення структури готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молоддю, зокрема молодіжними організаціями та рухами, потребує різноаспектного вивчення особливостей його взаємодії з такими соціальними інституціями. Варто зазначити, що основними завданнями соціального робітника в аспекті взаємодії із молодіжними організаціями є насамперед посередництво між молоддю особою та державними і громадськими службами, організаціями, закладами. Він організує спільну діяльність молоді в групі, здійснює соціальний патронаж, турбується про формування моральних загальнолюдських цінностей в соціумі, допомагає передбачати і розв'язати конфлікти серед молоді, встановлює контакти з відповідними спеціалістами – адміністрацією, медиками, правоохоронцями, освітянами.

У вимірі фахових завдань соціальний працівник (педагог) має усвідомити, що молодіжні об'єднання не лише є об'єктом соціального захисту, але й суб'єктом, оскільки створюють умови для адаптації молоді до нових соціально-економічних умов. Об'єднання молоді в організації, групи за інтересами, як показує вітчизняний і міжнародний досвід, є важливим шляхом вирішення проблеми соціального захисту особистості в умовах мінливого світу. При цьому діяльність соціального працівника набуває соціально-виховного характеру.

Такий соціально-виховний вимір передбачає виконання відповідних функцій соціального працівника – пізнавальної (застосування в діяльності наявних знань, закріплення світоглядних ідей, формування вмінь аналізувати події, які відбуваються у країні та світі); захисної (соціальний захист представників організації, що є одним із найголовніших її завдань); регулятивної (особлива позиція молодих людей як членів організації, а також у процесі виконання постійних і тимчасових доручень); організаторської (сприяння розвитку організаторських здібностей молоді); комунікативної (роль організації як засобу спілкування); соціальних зв'язків (налагодження контактів між молодіжними організаціями, а також зі школою, державою, громадськістю) [4, с. 32]. З огляду на поліаспектність функцій майбутнього соціального працівника важливою складовою готовності до роботи з молодіжними об'єднаннями є фахова, що передбачає наявність відповідних знань, умінь і навичок.

У взаємодії з молоддю соціальний працівник використовує такі соціально-психологічні методи:

- партнерство (налагодження стосунків з молодіжною організацією, визначення завдань, мети та їх подальша спільна реалізація);
- керівництво (у разі якщо він є визнаним лідером серед молоді і має певний досвід у керівництві та організації громадської діяльності);
- координація (у разі координації діяльності кількох організацій або спільного проекту, а також визнання його авторитету всіма учасниками);
- посередництво (діяльність щодо налагодження контактів між організаціями, навчальними закладами та ін.);
- наставництво (передача досвіду організації громадської діяльності молодіжному об'єднанню і сприяння втіленню цього досвіду у практику його діяльності) [4, с. 33].

Реалізація зазначених вище соціально-психологічних методів відбувається у взаємодії соціального працівника та молодіжного об'єднання, зокрема: допомога у визначенні головної мети діяльності та засобів її реалізації; налагодження зв'язків молодіжної організації з іншими соціальними інституціями та всередині самої спільноти; спрямування молоді на надання допомоги одноліткам та іншим людям (створення служб волонтерів); правовий всеобуч молоді та підготовка до соціального самозахисту; профілактична робота щодо девіантної поведінки (попередження можливих асоціальних дій) та ін. [3, с. 45].

Робота соціального працівника з молодіжними об'єднаннями (рухами) має бути спрямована на досягнення умов, які сприяють соціальній орієнтації і самореалізації молоді в її власних інтересах, а також в інтересах суспільства та держави. Цьому слугують названі вище форми взаємодії соціального педагога з молодіжними організаціями, а її ефективність зумовлюється психологічною готовністю, що допомагає фахівцю успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати власні знання, досвід, особисті якості, зберігати контроль над своїми емоціями та вміти перебудувати свою діяльність у непередбачуваних умовах. Зміст і структура психологічної готовності визначаються вимогами професійної діяльності до психічних процесів, станів і якостей особистості [5, с. 23].

У психологічній готовності визначаються два чинники: психологічний (ставлення особи до своєї діяльності, фахова спрямованість і здатність до професії) та педагогічний (оволодіння знаннями, уміннями та навичками, необхідними для цієї професії). Вона постає як складна динамічна система, що включає інтелектуальні, емоційні, мотиваційні та вольові аспекти психіки особи відповідно до зовнішніх умов і подальших завдань [1, с. 99].

Зрозуміло, що психологічна готовність становить нерозривний комплекс із професійною, який можна назвати професійною компетентністю. Однак перша постає на всіх етапах формування другої, вона навіть зумовлює її розвиток, оскільки передбачає свідому мотивацію до професійного становлення та розвитку соціального працівника. Слід зазначити, що мотивація у свою чергу входить як компонент до психологічної готовності – разом із пізнавальним чинником (розуміння фахових обов'язків, завдань, засобів їх виконання), емоційним (почуття відповідальності, упевненості в результаті), вольовим (мобілізація сил на виконання завдання) [2, с. 23]. Отже, можна зробити проміжний висновок, що готовність до професійної діяльності передбачає насамперед психологічну складову, що становить головний чинник цілеспрямованої, мотивованої діяльності майбутнього фахівця.

Професія соціального працівника безпосередньо спрямована на роботу з людьми (від лат. *socialis* – «товариський, громадський») та передбачає і певну моральну складову. Тобто в межах професійної готовності функціонує і моральна, що зумовлена такими ознаками:

- об'єктом діяльності є людина чи група людей;

– сама діяльність передбачає вплив на людей або допомогу їм;
 – головними інструментами праці є вербальні (мовленнєві) та невербальні (міміка, жести) засоби спілкування [7, с. 32].

Сам же комплекс моральної готовності складається з особистих компонентів. Це зокрема: моральні переконання, якості, відповідна поведінка, ціннісні орієнтації, що виявляються як у побуті, так і на робочому місці. Їх сформованість визначається як основний показник моральної готовності соціального працівника до професійної діяльності.

Як риса особистості готовність майбутнього соціолога до фахової діяльності відзначається позитивним ставленням до професії, відповідними властивостями характеру, знаннями, уміннями, навичками, професійними якостями. Цей комплекс на рівні психологічної установки є провідним компонентом спрямованості особистості.

Зрештою саме моральні цінності, на яких базується соціальна діяльність, роблять її особливою професією, що принципово відрізняється від інших. І коли ці цінності нівелюються, то соціальна робота втрачає свою специфіку, діяльність соціального працівника розпадається на окремі функції, які можуть виконуватися спеціалістами інших професій – лікарями, юристами, педагогами.

Отже, важливим завданням підготовки майбутнього соціального працівника є формування в нього готовності до роботи з людьми, зокрема молоддю. Успішна взаємодія з молоддю досягається за рахунок використання соціально-психологічних методів – партнерства, керівництва, координації, посередництва та наставництва. У межах готовності до роботи з молодіжними громадськими організаціями майбутній соціальний працівник має знати відповідні шляхи взаємодії з такими об'єднаннями. Це зокрема допомога у визначенні головної мети їх діяльності, налагодження зв'язків молодіжної організації з іншими соціальними інституціями та між собою, спрямування молоді на надання допомоги іншим людям, правовий всеобуч молоді та підготовка до соціального самозахисту, профілактична робота щодо девіантної поведінки. З огляду на особливості фахової взаємодії з молодіжними громадськими організаціями структура готовності соціального працівника до такого виду діяльності включає психологічну (особисті якості, мотивація), моральну (етичні принципи) та фахову готовність (наявність відповідних знань, умінь і навичок).

Здійснений аналіз не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми і засвідчує необхідність подальших досліджень щодо вивчення процесів формування готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями, розробки теоретичних і методичних аспектів організації навчально-виховного процесу, що сприятиме формуванню розглянутого вище виду готовності майбутнього соціального працівника.

Література:

1. Барабаш В. Інституціоналізація молодіжного руху України / В. Барабаш // Політичний менеджмент. – 2004. – № 3. – С. 98-111.
2. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення / М. Ф. Головатий. – К. : Наукова думка, 1993. – 236 с.
3. Головатий М. Ф. Соціологія молоді: курс лекцій / М. Ф. Головатий. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : МАУП, 2006. – 304 с.
4. Головенько В. А. Український молодіжний рух у ХХ столітті: історико-політологічний аналіз основних періодів / В. А. Головенько. – К. : А.Л.Д., 1997. – 160 с.
5. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях: психологический аспект / Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А., Пономаренко В. А. – Минск : Изд-во «Университетское», 1985. – 206 с.
6. Крохмаль І. М. Компоненти професійної готовності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності / І. М. Крохмаль // Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол.: В. В. Кузьменко (голова) [та ін.]. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – Частина 3. – С. 124-131.

7. Кудашова Л. А. Формирование морально-психологической готовности студентов вузов – будущих социальных работников к профессиональной деятельности: дисс... .. канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. А. Кудашова. – Саратов, 2002. – 190 с.

Жорова И.Я., Криницкий Е. А.

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА
К РАБОТЕ С МОЛОДЕЖНЫМИ ОБЩЕСТВЕННЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ

В статье раскрыто содержание понятия «готовность к профессиональной деятельности». На основе анализа особенностей профессиональной деятельности специалиста социальной сферы раскрыты его функции, пути взаимодействия с молодежными общественными организациями, социально-психологические методы работы с молодежью (партнерство, руководство, координация, посредничество и наставничество).

Определена структура готовности будущего социального работника к работе с молодежными общественными организациями (психологическая готовность (личные качества, мотивация), моральная (этические принципы) и профессиональная (наличие соответствующих знаний, умений и навыков).

Ключевые слова: будущий социальный работник, готовность к профессиональной деятельности, молодежные общественные организации.

Zhorova I.Y., Krynitskyi Ye.A.

THE STRUCTURE OF THE FUTURE SOCIAL WORKERS' READINESS
TO THE COOPERATION WITH YOUTH CIVIC ORGANIZATIONS

The article under consideration reveals the core of notion «readiness to professional activities».

Analysis of the social sector workers professional activity peculiarities has been done and certain functions have been recovered (the cognitive, defensive, regulative, organizational, communicative, and that one of the social connections); the ways of their interaction with youth civic organizations (establishing contacts and interrelation between a youth organization and other social institutions, leading youth to helping the others, assistance the younger people in becoming knowledgeable about judicial issues and preparing them to social self-protection, diagnostics of the deviant behavior, etc), social-psychological methods of work with youth (partnership, leadership, coordination, mediation and tutoring).

The indicators of such readiness - the motivational (positive interest towards professional activity), the one of orientation (knowledge of peculiarities, conditions for professional activities), strong-willed (skills of self-control and professional actions management), evaluative (skills of assessing own professional readiness and efficiency in solving professional tasks).

The structure of the future social workers' readiness to the cooperation with youth civic organizations (psychological readiness: personal traits, motivation; moral - ethical principles; professional: existence of corresponding knowledge, skills)

Keywords: future social worker, readiness to the professional activity, youth civic organizations

УДК 616.833.187.:37.017.92

Лопатко Л. А.*

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ У ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ
У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто сутність богослужіння для осіб з порушеннями слуху у храмі, недільній школі при ньому, що позначається на духовному розвитку особистості, який впливає на формування ціннісних орієнтацій, починаючи з дитячого віку, у молодого покоління та людей зрілого віку з вадами слуху та сприяє соціалізації й самоутвердженню особистості в сучасному суспільстві.

* © Лопатко Л. А.*